

REGERINGSKANSLIET

Utrikesdepartementet

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten kan inte ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna i landet. Information bör sökas också från andra källor.

Mänskliga rättigheter i Djibouti 2010

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Djibouti är ett litet, mycket fattigt land med en befolkning på 864 000 människor (2009 års folkräkning). Drygt 60 procent av befolkningen lever på landsbygden. Djibouti ligger på plats 147 av 168 länder på FN:s index över mänsklig utveckling för år 2010. Respekten för mänskliga rättigheter brister i många avseenden men vissa förbättringar har skett under de senaste åren.

Aktuell statistik och information om situationen för de mänskliga rättigheterna i Djibouti är begränsad vilket avspeglas i omfattningen av den här rapporten.

Den politiska scenen i Djibouti domineras av president Ismail Omar Guelleh och hans parti, Folklig samling för framsteg (RPP). Landets ökade strategiska betydelse i "kriget mot terrorism" under 2000-talet har stärkt presidentens ställning hos västmakterna och i hemlandet. Djibouti är huvudbas för den internationella anti-piratverksamheten.

I Djibouti dominerar två etniska grupper – den somaliska issaklanan och afarfolket. En inflytelserik jemenitisk minoritet finns i landet.

Djibouti gick till val senast i februari 2008 där Unionen för en presidentmajoritet (UMP) fick drygt 94 procent av rösterna och samtliga 65 mandat. Klimatet under tiden för valet uppges ha varit lugnt. Valdeltagandet skall enligt UMP varit 72 procent, något som oppositionsalliansen inte instämmer med. Oppositionsalliansen anklagade regeringen för valfusk.

Domstolsväsendet är i praktiken inte oberoende. Det förekommer rapporter om trakasserier och hot mot den politiska oppositionen.

Internationella rödakorskommittén (ICRC) besöker årligen fängelserna i Djibouti. Situationen i fängelserna har förbättrats.

Djupt rotade patriarkala strukturer, attityder och stereotyper gör att kvinnor inte har samma möjligheter som män i samhället. Sedvanerättoch sharialag diskriminerar kvinnor, bland annat vad gäller arv och skilsmässa. Kvinnlig könsstympning är ett utbrett problem.

Yttrandefriheten garanteras i grundlagen men det nationella genomförandet brister på flera områden. Utbudet av tidningar, radio och TV är mycket begränsat och övervägande statsägt. Det är vanligt förekommande att massmedierna utövar självcensur.

Regeringen samarbetar med FN:s högkommissarie för flyktingar (UNHCR), för att hjälpa och skydda flyktingar och asylsökande. En nationell institution för de mänskliga rättigheterna finns i Djibouti. En Ombudsmannainstitution etablerades 1999 med mandat att klara ut tvister mellan förvaltande myndigheter och dess användare.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Följande konventioner har ratificerats under nedan angivna år:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights* (ICCPR), 2002, samt de fakultativa protokollen om enskild klagorätt och avskaffandet av dödsstraffet.
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (ICESCR), 2002.
- Konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Woman* (CEDAW), 1998, men inte det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (CAT), 2002, men inte det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr.
- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child* (CRC), 1990. Djibouti har signerat men inte ratificerat det fakultativa tilläggsprotokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi liksom protokollet som rör barn i väpnade konflikter.

- Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees*, samt det tillhörande protokollet från 1967.
- Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *International Criminal Court (ICC)*
- Den afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter

Djibouti har undertecknat men inte ratificerat konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (CERD)*.

Djibouti har hittills aldrig rapporterat till de konventionsbaserade konventionskommittéerna beträffande dess efterlevande av konventionerna ICCPR, ICESCR, CEDAW och CAT.

I februari 2009 genomgick Djibouti en översyn av dess efterlevande av de mänskliga rättigheterna, vilket skedde inom ramen för FN:s råd för mänskliga rättigheters allmänna ländergranskning (Universal Periodic Review, UPR).

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det finns brister i respekten för rätten till liv och kroppslig integritet. Grundlagen och annan lagstiftning förbjuder tortyr, men det förekommer enstaka rapporter om att polis misshandlar häktade personer.

Det finns inga rapporter som tyder på att det förekommer sanktionerade politiska mord eller avrättningar.

Fängelset Gabode i Djibouti, som är byggt för cirka 300 fångar, har under många år hyst mer än dubbelt så många. Förhållandena i fängelserna uppges ha varit mycket svåra tills för drygt ett år sedan, då bland annat specialutbildade fängsvaktare ersatte tidigare poliser. Antalet fångar under år 2009 uppgick till cirka 450. Personal från sjukhuset i Djibouti stad besöker fängelset ett par gånger i veckan. Tillgången till sjukvård för fångarna uppges vara god.

Enligt FN:s barnrättskommitté (2008) är kvinnlig könsstympning inklusive infibulation, det vill säga den mest extrema formen av könsstympning, fortsatt utbrett i landet. Nio av tio flickor och kvinnor har blivit könsstympade. Även om det är förbjudet enligt lag finns inga rapporter om lagföring av de som utför ingreppet.

Aga är förbjudet i skolan men trots detta utsätts barn för aga både i skolan och i hemmet.

Barnprostitution utgör också ett allvarligt problem.

4. Dödsstraff

Dödsstraffet avskaffades år 1995.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Lagen förbjuder godtyckliga frihetsberövanden. Enligt strafflagen från 1995 måste en arresterad person häktas inför domstol inom 48 timmar och dömas inom åtta månader. Häktade har rätt till juridiskt ombud omgående och att omedelbart få veta vad de står anklagade för. I praktiken åsidosätter dock myndigheterna stundtals dessa regleringar.

FN:s barnrättskommitté har uttryckt oro över att barn så unga som 13 år kan hållas häktade under längre tid och att det inte finns separata inrättningar för barn.

Respekten för rätten till rörelsefrihet är överlag god, även om uppgifter om enskilda kränkningar förekommer. Det förekommer inte några kända resebegränsningar varken inrikes eller utrikes.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Enligt grundlagen är domstolarna oberoende av statsmakten men i praktiken är dessa inte alltid oberoende av den verkställande makten. Korruption inom rättsväsendet förekommer. Runt hälften av alla domare är kvinnor.

Rättssystemet baseras på fransk rättstradition , , sharialag samt traditionell nomadisk rätt. Domare utses på livstid. Dömda har rätt att överklaga till en högsta domstol. Shariarätt tillämpas i civilmål och familjetvister. Utbildningsnivån inom rättsväsendet är relativt låg.

Rättegångar är i regel offentliga. Advokat ska tillhandahållas i civil- och brottmål men detta respekteras inte alltid.

7. Strafffrihet

Strafffrihet för korruption inom den statliga sektorn är utbredd även om korruption är straffbart. Korruption är ett stort problem, speciellt inom polisväsendet.

Strafffrihet är särskilt utbredd när det gäller våld och andra brott som begås mot barn och kvinnor.

Enligt tradition används sedvanerätt, det vill säga regler som inte kommit till uttryck i skrivna lagregler men som ändå uppfattas som bindande för myndigheter och enskilda, för att komma till en uppgörelse mellan två klaner om exempelvis en kvinna våldtagits eller utsatts för våld. En symbolisk summa betalas till offrets föräldrar.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Grundlagen tillgodoser rätten till yttrande- och pressfrihet men det nationella genomförandet brister.

Enligt grundlagen råder mötesfrihet. Vid större möten krävs tillstånd. Det förekommer att polis, särskilt när politiska organisationer har möten, uppträder hotfullt och trakasserar mötesdeltagare, vilket i förlängningen inskränker mötesfriheten. Inför valet 2008 nekades en oppositionspolitisk koalition, som bojkottade valen, att hålla två protestmöten. En lag som begränsar politiska samlingar under valkampanjperioder till partier som deltar i valet återopades.

Internationella arbetsorganisationen (ILO) har uppmärksammat regeringens övergrepp mot fackföreningar. Enligt lag har arbetstagare rätt att strejka, vilket är vanligt förekommande. Det är trots detta också vanligt förekommande att regeringen ingriper och förhindrar strejker. ILO:s expertkommitté refererar till rapporter om arresteringar av fackföreningsanslutna och våld mot demonstranter, samt råder i hemmen hos fackanslutna.

Djibouti återfinns på plats 110 av totalt 178 länder i Reportrar utan Gränser (RSF) pressfrihetsindex. Enligt organisationen finns i stort sett ingen privat press. Det finns endast en TV- och radiokanal, båda statliga.

Under 2007 förbjöds en oppositionell tidning, *Le Renouveau*, av myndigheterna. Redaktörer och journalister har varit föremål för trakasserier och hot. Medieklimatet gör att självcensur tillämpas.

Reportrar utan gränser har inte observerat något problem med det fria flödet av information på internet men har fått obekräftade rapporter om blockerandet av webbsidor på nätet som tillhör oppositionsgrupper i exil. Regeringen har fortsatt att blockera tillgången till den regeringskritiska organisationen Association for Respect of Human Rights in Djibouti:s (ARDHD) hemsida. Enligt statistik från Internationella telekommunikationsunionen (ITU) använder 1,5 procent av befolkningen Internet (2008).

Grundlagen befäster islam som statsreligion och garanterar religionsfrihet, något regeringen i allmänhet respekterar. Över 99 procent av befolkningen är sunnimuslimer.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Djiboutis författning stadgar att landet ska ha presidentiellt styrelseskick efter fransk modell. Det tidigare enpartisystemet avskaffades 1992. Till en början tilläts bara fyra partier, men den begränsningen togs senare bort.

Regionala och kommunala val genomfördes för första gången i mars 2006 av fem regionala- och tre kommunala församlingar i Djibouti stad. Det dominerande partiet, Rassemblement populaire pour le progrès (RPP), i den styrande koalitionen Union pour la majorité présidentielle (UMP), vann 161 av 204 mandat och kontrollerar därför samtliga församlingar under de närmaste fem åren.

President Guelleh har tidigare sagt att han inte haft några planer på att ändra författning och att han således har tänkt avgå när hans mandatperiod löper ut 2011. I april ändrades dock författningen till fördel för Guelleh, vilket innebär att han kan ställa upp i val för en tredje mandatperiod.

Nationalförsamlingen, som stiftar lagarna, har 65 ledamöter varav nio platser enligt lag är reserverade för kvinnliga representanter. Parlamentsval genomfördes i januari 2003 med åtta deltagande partier. Koalitionen UMP vann samtliga platser i nationalförsamlingen. Oppositionsalliansen Unionen för ett demokratiskt alternativ (UAD) fick 37 procent av rösterna men erhöll inga platser i parlamentet på grund av att de inte fick majoritet i någon enskild valkrets. UAD hävdade att valen inte genomfördes korrekt och uppmanade till strejk vilken regeringen förbjöd, med motivering att den riskerade leda till oroligheter.

De senaste parlamentsvalen ägde rum under januari månad 2008 där Unionen för en presidentmajoritet (UMP) fick drygt 94 procent av rösterna och samtliga 65 mandat. Klimatet under tiden för valet uppges ha varit lugnt. Valdeltagandet skall enligt UMP varit 72 procent, något som oppositionsalliansen inte instämmer med. Oppositionsalliansen anklagade regeringen för valfusk. Parlamentsledamöter måste ha fyllt 23 år och tala flytande franska eller arabiska. Poliser, militärer eller domare får inte kandidera till allmänna val. Partier baserade på etnicitet är förbjudet.

Landets säkerhetstjänst har ett betydande inflytande på regeringskoalitionen. Medlemmar av oppositionen trakasseras och bereds liten plats i medierna. Paternalism och klantillhörighet spelar en större roll än politiska partier.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Arbetslösheten har ökat kraftigt under de senaste åren. Under början av år 2010 uppskattades arbetslösheten till närmare 60 procent. Endast en liten minoritet av befolkningen har en regelbunden inkomst.

Minimilönen för icke utbildade är motsvarande 1 000 svenska kronor per månad, men de flesta arbetsgivare betalar dock högre lön. Arbetsveckan är enligt lag 48 timmar lång och man har rätt till 24 timmars ledighet. Möjligheten till provision vid övertid är begränsad till fem timmar per arbetsvecka. Enligt ILO är minimilönen inte tillräcklig för att leva ett anständigt liv.

Under 2008 inrättades *The National Council on Work, Employment and Professional Training*, ett gemensamt initiativtagande från samtliga partier i koalitionen UMP med uppdrag att granska- och värna om anställdas förhållanden gentemot arbetsgivare. I rådet ingår representanter från regeringen, arbetsgivare samt anställda. Förhållandena mellan arbetsgivare och anställda genomsyras dock fortfarande av paternalism.

Djibouti ratificerade under 2005 ILO:s konventioner om förbud mot barnarbete och har således ratificerat samtliga av ILO:s åtta centrala konventioner med bäring på de mänskliga rättigheterna.

Ministeriet för arbetsrelaterade frågor (The Ministry of Labour) är ansvarigt för att hälso- och säkerhetsstandarden uppfylls på arbetsplatserna. På detta område förekommer rapporter om ineffektivitet varpå ansvariga har utsatts för trakasserier och hotelser.

Arbetsförhållandena på många arbetsplatser är ofta mycket svåra och farliga.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Hälsovården är undermålig och enligt tillgänglig statistik finns en läkare per 7 700 invånare, varav nästintill alla verkar i Djibouti stad. Bara var tredje invånare har tillgång till grundläggande sjukvård. Spädbarnsdödligheten är hög. Nästan var tionde barn dör före ett års ålder, vilket till stor del beror på infektionssjukdomar, undernäring och dålig tillgång till sjukvård. Ett av tre barn under fem år räknas som akut undernärt; 5.2 procent till den grad att de

riskerar att dö. Diarrésjukdomar, tuberkulos, malaria och mässling uppges bidra till de höga siffrorna. Mödradödligheten uppskattas till 650 per 100 000 födselar.

Hälsosektorns andel av bruttonationalprodukten uppges utgöra 6,7 procent, vilket är en ökning med över tre procent sedan 2007.

Det förekommer inte några rapporter om diskriminering inom sjukvården på etnisk eller annan grund. Däremot är hälsovården mindre utbyggd i de mer avlägsna regionerna. Endast ett barn av fyra får vaccinering mot tuberkulos och mässling.

Cirka fem procent av alla invånare mellan 15 och 49 år uppges vara hiv-smittade och enligt Världshälsoorganisationen (WHO) ökar förekomsten av hiv/aids.

Mellan 30 och 50 procent av hushållens utgifter uppges gå till den narkotiska växten khat.

12. Rätten till utbildning

Grundskolan är obligatorisk och kostnadsfri men skrivböcker, skoluniformer och annat skoluterhåll skall betalas av föräldrarna. Det är en av anledningarna till att många inte fullföljer grundskolan. En annan anledning är försörjningsplikten gentemot familjen.

Av barn i skolåldern är 69 procent av flickorna och 74 procent av pojkarna registrerade, medan 19 procent av flickorna och 29 procent av pojkarna är registrerade i sekundärskolan. Endast en tredjedel av alla som börjar sekundärskolan slutför studierna. Cirka 50 procent av befolkningen över 15 år är inte läs- och skrivkunnig.

På landsbygden missgynnas flickor av flera anledningar, däribland att de i större utsträckning än pojkar tvingas hjälpa till med diverse sysslor i hemmet.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Levnadsstandarden är låg med undantag för ett par områden i Djibouti stad. Fattigdomen i Djibouti är stor. 42 procent av befolkningen lever i extrem fattigdom. Endast en tiondel av landets yta är odlingsbar. De senaste tre åren har nederbörden varit mycket begränsad vilket har bidragit till en försämrad situation för de bofasta på landsbygden. Utanför Djibouti stad lever befolkningen huvudsakligen av djurskötsel som nomader. På landsbygden saknar nio av tio barn tillgång till en adekvat bostad.

Livsmedelssäkerheten är låg och landet har ett ständigt behov av livsmedelsbistånd. Enligt EFSA:s (European Food Safety Authority) uppskattning från maj 2010 är upp till 33 000 personer i akut behov av livsmedelsstöd och ytterligare 27 000 i relativt stort behov av livsmedelsstöd. Bristen av tillgången till vatten är ett allvarligt och ökande problem.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Situationen för kvinnor och flickor i Djibouti är svår även om regeringen vidtagit åtgärder för att förbättra situationen. Den så kallade *Common Country Assessment Report* (CCA) från 2007 tar upp frågan om jämställdhet som en stor utmaning.

Möjligheterna till att förbättra kvinnans ställning har förbättrats sedan president Guelleh kom till makten 1999, då bland annat en minister för kvinnofrågor utsågs. Han presenterade också den så kallade Djibouti-deklarationen, varigenom regeringen utfäster sig att utrota kvinnlig könsstympning. På departementen har speciellt ansvariga personer för genusfrågor utsetts.

I Nationalförsamlingen är nio av totalt 65 platser reserverade för kvinnor. Regeringen främjar kvinnligt småföretagande genom tillgång till bland annat mikrokrediter. Ett presidentdekret från 2008 föreskriver att kvinnor besitter minst 20 procent av högre positioner i den offentliga sektorn. Enligt de djiboutiska myndigheterna har antalet kvinnliga representanter inom den statliga sektorn ökat med 20 procent sedan valet 2008.

Våldet mot kvinnor antas vara utbrett men få rapporter om detta finns att tillgå.

Strafflagen från 1995 föreskriver upp till 20 års fängelse för våldtäkt men lagen tillämpas inte i praktiken. Enligt statistik från polisen i Djibouti förekom 12 rapporter om våldtäkt år 2008, vilket är en minskning med 23 fall jämfört med föregående år. I rapporterade fall av våldtäkt från polis och soldater på afarkvinnor avstod offren att anmäla brottet på grund av rädsla.

Djupt rotade patriarkala strukturer, attityder och stereotyper gör att kvinnor inte har samma möjligheter som män. Sedvanerätt, baserad på sharia, diskriminerar kvinnor vad gäller arv och skilsmässa.

Polygami förekommer.

Prostitution är enligt lag förbjuden, men förekommer ändå. **15. Barnets rättigheter**

Enligt en färsk rapport från FN:s barnfond (UNICEF) är situationen för barn i Djibouti svår och två av tre barn har inte säker tillgång till vatten, bostad, hygien, mat utbildning och hälsovård. Särskilt tillgången till en adekvat bostad är ett problem. Mer än hälften av alla barn har inte en tillfredsställande levnadsstandard. På landsbygden är situationen svårast.

Enligt lag är barnarbete förbjudet och Djibouti har ratificerat ILO:s konventioner om förbud mot barnarbete. Lagen och de konventioner man har ratificerat följs dock inte. Barnarbete är vanligt förekommande. 53 procent av alla barn mellan fem och 14 år uppges vara inblandade i någon form av arbete.

Aga är förbjudet men tillämpas i både skolor och hem. Många barn är involverade i prostitution och är utsatta för droger, hiv/aids och sexuellt överförbara sjukdomar och tidig graviditet. Sexuellt våld mot barn är förekommande. Straffrihet är ett problem.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

De två dominerande etniska grupperna somali issa och afar kontrollerar den politiska makten. Presidenten tillhör den etniska gruppen somali issa. Andra större klaner finns representerade i regeringskoalitionen. Diskriminering grundad på etnicitet förekommer på arbetsmarknaden och i politiken. Den jemenitiska minoriteten har en stark ställning i det ekonomiska systemet.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Homosexualitet är straffbart enligt sharialag. Det finns inga rapporter om att lagen har tillämpats. Det finns inga kända rapporter om diskriminering på grund av sexuell läggning. Att leva öppet som homo-, bi- eller transsexuell får antas vara förknippat med mycket stora svårigheter.

18. Flyktingars rättigheter

Lagstiftningen erkänner flyktingars rättigheter enligt 1951 års flyktingkonvention, 1967 års protokoll samt Afrikanska unionens konvention om regleringen av specifika aspekter av flyktingproblem i Afrika från 1969. Regeringen samarbetar med bland andra UNHCR och frivilligorganisationer för att skydda flyktingar, asylsökande och andra utsatta grupper. Enligt en

rapport från FN:s humanitära samordningsorgan (OCHA) finns 8 500 registrerade flyktingar och uppskattningsvis 20 000 asylsökande och migranter i Djibouti (2008). FN:s barnrättskommitté har uttryckt oro över flyktingbarns situation och har rekommenderat Djibouti att anta en fulltäckande flyktinglagstiftning som förbättrar behandlingen av ansökningar och barns situation.

19. Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning har tillgång till utbildning, sjukvård och arbetslagen erbjuder speciella åtgärder för personer med funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning har stora svårigheter att försörja sig på en arbetsmarknad där arbetslösheten är utbredd. Social diskriminering av funktionsnedsatta rapporteras. Inget statligt organ arbetar specifikt med att ta tillvara funktionsnedsattas rättigheter.

Det finns frivilligorganisationer som verkar för rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Det finns ett fåtal organisationer som arbetar inom området för mänskliga rättigheter. Däribland Föreningen för mänskliga rättigheter i Djibouti (Ligue des Droits Humains à Djibouti) samt Internationella rödakorskommittén (ICRC).

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Svenska insatser samordnas genom olika kanaler, däribland genom FN:s utvecklingsprogram UNDP, AU (Afrikanska Unionen) samt IGAD (Intergovernmental Authority on Development), vilken är en regional ekonomisk organisation för länderna på Afrikas horn. EU har också ett biståndsprogram till vilket Sverige bidrar. Programmet som löper till och med 2013 är inriktad på bland annat vatten och sanitet, energi, decentralisering och stöd till det civila samhället. Det omfattar 41,1 miljoner euro.

Under senare år har den svenska marinen deltagit i EU:s så kallade operation Atalanta mot piratverksamhet. Djibouti har tillhandahållit sin hamn för operationen i Adenviken.